نام درس:

حقوق جزای اختصاصی ۲

موضوع:

انواع جرائم تعزیری

نام استاد:

تهیه و تنظیم :

محمود بختیاری(فانوس)

نیمسال اول ۹۲-۹۱

www.Prozhe.com

بسم الله الرحمن الرحيم

www.Prozhe.com

تعزیر .....
تعریف تعزیر .....
تعریف لغوی و اصطلاحی تعزیر در مسالک الافهام .....
تعزیر درشرایع گذشته .....
مصادیق تعزیرات در شرایع گذشته .....
تازیانه زدن .....
به بردگی گرفتن .....
منزوی کردن و مصادره اموال .....
تعزیر در اسلام .....
مشروعیت تعزیر در اسلام با توجه به آیات .....
مصادیق تعزیر در روایات .....
انواع و شیوه‌های تعزیر در اسلام .....
ایذاء .....
بیرون راندن از موطن و تخریب اموال .....
ممنوعیت معاشرت با مجرم .....
محرومیت از حضور در جنگ و بهره‌مندی از غنایم .....
نپذیرفتن زکات .....
تعریف تعزیر در قانون مجازات اسلامی .....
نظر مشهور .....
شرط تعزیر .....
مقدار تعزیر .....
انواع تعزیر .....
تعزیر شرعی .....
کارهایی که تعزیر شرعی دارد.....
جرایم بر ضد عفت و اخلاق عمومی .....
هتک حرمت اشخاص .....
دشنام دادن .....
قذف بچه ممیّز .....
نسبت‌های ناروا غیر از زنا .....

www.Prozhe.com

سرقت اطفال .....
سرقت‌های فاقد شرایط اجرای حد .....
استمنا کردن .....
اثبات تعزیرات شرعی .....
تعزیر حکومتی .....
مجازات های بازدارنده .....
کارهایی که تعزیر حکومتی دارد .....
گران‌فروشی .....
تعزیرات گران‌فروشی .....
کم‌فروشی و تقلب .....
احتکار .....
تعزیرات احتکار .....
تعزیر کودک و برده .....
اثبات جرم موجب تعزیر .....
مرگ در حال تعزیر .....
کیفیت مجازات‌ها .....
منابع و ماخذ.....

www.Prozhe.com

تعزیر

در اسلام به منظور جلوگیری از جرایمی غیر از زنا و لواحق آن، سرقت ، شرابخواری و... مجازات‌هایی مقرر گردیده است که در فقه از آن به «تعزیرات» یاد می‌شود .

تعریف تعزیر

تعزیر یعنی کیفری که در شرع از حیث مقدار مشخص نیست و در مقابل حد است و در فقه بر کیفری اطلاق می‌شود که برخلاف حد، شارع مقدّس اندازه‌ای برای آن تعیین نکرده است[1]

جایگاه اصلی بحث آن، باب حدود است؛ گرچه در بابهایی مانند صوم ، حج ، تجارت و نکاح نیز به مناسبت از آن سخن رفته است .

تعریف لغوی و اصطلاحی تعزیر در مسالک الافهام

در مسالک الافهام در تعریف تعزیر چنین آمده است که «تعزیرات» جمع » تعزیر «، در لغت به معنای ادب کردن و در اصطلاح شرع عبارت از عقوبتی است که در غالب موارد در اصل شرع برای آن اندازه‌ای معین نگردیده است [2].

---

۱ جواهر الکلام ج٤١، ص٢٥٤ .

۲ مسالک الافهام ج١٤، ص٣٢٥.

www.Prozhe.com

تعزیر درشرایع گذشته

در شرایع الهی پیشین افزون بر مجازاتهای با قانون ثابت و غیر قابل انعطاف، مانند قصاص [۳] و حدّ مرتد[۴] ،مجازاتهایی نیز وجود داشت که جنبه عمومی و ثابت نداشت، بلکه به تناسب نوع جرم و شخصیت مجرمان تعیین می‌شد .

مصادیق تعزیرات در شرایع گذشته

شماری از مهم‌ترین موارد این مجازاتها که می‌توان آنها را به عنوان مصادیق تعزیرات در این شرایع برشمرد و در قرآن مورد اشاره قرار گرفته، عبارت‌اند از :

تازیانه زدن

یکی از روشهای تعزیر در شریعت حضرت ایوب)علیه السلام (تازیانه زدن بود، از این‌رو چون در هنگام بیماری ِ او، همسرش تخلفی کرد، سوگند یاد کرد که در صورت بهبودی، او را صد تازیانه بزند؛ اما پس از بهبودی همسرش را بخشید[۵]؛ ولی برای فرار از ارتکاب حَنْث)شکسته شدن) سوگند، به دستور الهی چندین تازیانه را به هم منضم کرد و یک ضربه به او زد:«و خُذ بِیَدِکَ ضِغثـًا فَاضرِب بِهِ و لاتَحنَث [۶].«

---

۳ مائده/سوره۵، آیه٤٥.

٤ کتاب مقدس، تثنیه، ۱۷: ۱ ـ ۷؛ لاویان، ۲٤: ۱۵ ـ ۱٦.

۵ التبیان، ج۸، ص٥٦٨ و فتح القدیر، ج٤، ص٤٣٩.

٦ ص/سوره۳۸، آیه٤٤ .

www.Prozhe.com

درباره نوع تخلف همسر ایوب و علت تعیین این مجازات برای وی، مفسران امور مختلفی را ذکر کرده‌اند [۷].

به بردگی گرفتن

یکی از کیفرهای سرقت در میان بنی‌اسرائیل در عصر حضرت یوسف)علیه السلام)به بردگی گرفتنِ همیشگی یا موقت سارق بود[۸]، بر همین اساس هنگامی که بنیامین ، برادر یوسف، به سرقت متهم شد، برادران وی تملک خود سارق را مجازات سرقت او دانستند: «قالوا جَزؤُهُ مَن وُجِدَ فی رَحلِهِ فَهُوَ جَزؤُهُ کَذلِکَ نَجزِی الظّـــلِمین [۹].«

به نظر برخی، این مجازات تنها در میان مردم کنعان و شریعت حضرت یعقوب)علیه السلام) معمول بوده است و آنان سارق را به تناسب ارزشِ مال مسروق تا زمانی به بردگی می‌گرفتند؛ اما مجازات سرقت در مصر جز این بود، زیرا آنان سارق را با تازیانه زدن و دریافت غرامتهای سنگین مجازات می‌کردند، از این‌رو حضرت یوسف(علیه السلام)نمی‌توانست طبق قانون حاکم بر مصر، بنیامین را نزد خود نگاه دارد: «کَذلِکَ کِدنا لِیوسُفَ ما کانَ لِیَأخُذَ اَخاهُ فی دینِ المَلِکِ [۱۰].«

---

۷ مجمع البیان، ج۸، ص۳٦٥ و فتح القدیر، ج٤، ص٤٣٩ و نمونه، ج۱۹، ص۲۹۹ .

۸ التبیان، ج٦، ص۱۷۳ و مجمع البیان، ج٥، ص٤٣٥ و نمونه، ج۱۰، ص٤۰ .

[۹] یوسف/سوره۱۲، آیه۷٥.

۱۰ یوسف/سوره۱۲، آیه۷٦ .

www.Prozhe.com

منزوی کردن و مصادره اموال

در آیه ۹۷ سوره طه از مجازات سامری به سبب جرم بزرگ او، یعنی گمراه کردن بنی‌اسرائیل، یاد شده که حضرت موسی)علیه السلام) او را از مراوده با مردم منع کرد: «قالَ فَاذهَب فَاِنَّ لَکَ فِی‌الحَیوةِ اَن تَقولَ لامِسَاسَ».برخی مفسران گفته‌اند: آن حضرت به مردم فرمان داد که با سامری سخن نگویند، غذا نخورند و هیچ تماسی با او نداشته باشند. در پی این فرمان، سامری شهر را ترک کرد و رو به بیابان نهاد [۱۱].

عده‌ای نیز برآن‌اند که تعبیر «لامِساسَ»به یکی از قوانین جزایی شریعت موسی(علیه السلام) درباره مرتکبان گناهان سنگین اشاره دارد و بر پایه آن، مجرم چنان پلید و گناهکار تلقی می‌شد که هیچ‌کس با او تماس نمی‌گرفت .[۱۲]مجازات دیگر سامری، گرفتن گوساله وی و سوزاندن و به دریا افکندن آن بود: «وانظُر اِلی اِلـهِکَ الَّذی ظَـلتَ عَلَیهِ عاکِفـًا لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُ فِی الیَمِّ نَسفـا.«[۱۳]شماری از فقها این کار حضرت موسی(علیه السلام)را مصداق تعزیر مالی دانسته‌اند که در شریعت اسلام نیز جاری است .

تعزیر در اسلام

اسلام نیز همچون دیگر شرایع الهی برای پاک کردن جامعه از ظلم و فساد ، افزون بر تشریع حدود در مورد جرایمی خاص، مرتکبان دیگر جرایم را نیز مستحق مجازات دانسته است.

---

۱۱ جامع البیان، ج۱٦، ص۲٥٦.

۱۲ فی ظلال القرآن، ج٤، ص۲۳٤۹.

۱۳ طه/سوره۲۰، آیه۹۷.

www.Prozhe.com

مشروعیت تعزیر در اسلام با توجه به آیات

از مفهوم آیه: «والّذینَ یُؤذونَ المُؤمِنینَ والمُؤمِنـتِ بِغَیرِ مَا اکتَسَبوا فَقَدِ احتَمَلوا بُهتـنـًا و اِثمـًا مُبینـا«[۱۴]می‌توان مشروعیت تعزیر را در شریعت اسلام استفاده کرد، زیرا این آیه کسانی را مذمت می‌کند که مسلمانان را بدون ارتکاب هیچ‌گونه جرمی بیازارند، بنابراین مفهوم آن دلالت دارد که اذیت کردن دیگران، مانند اجرای حد و تعزیر، در صورتی که شخص مرتکب جرمی شده باشد مجاز است.

در آیه ۱۹ سوره نور اشاعه دهندگان کارهای زشت در مورد مؤمنان ، مستحق مجازات دردناک شناخته شده‌اند:«اِنَّالّذینَ یُحِبّونَ اَن تَشیعَ الفـحِشَةُ فِی الّذینَ ءامَنوا لَهُم عَذابٌ اَلیمٌ.«[۱۵]

واژه » فاحشه «در این آیه را گوناگون تفسیر کرده‌اند؛ مانند زنا [۱۶]، سخن یا کار زشت و چیزی که سبب خواری مؤمن و سقوط شخصیت او نزد دیگران می‌شود .

مقصود از تعبیر «یُحِبّون اَن تَشیع» به نظر برخی اقدام عملی برای ترویج این کارها [۱۷]و مراد از «عَذابٌاَلیمٌ» به نظر برخی حد و به نظر عده‌ای دیگر تعزیر [۱۸]است .

جواز تعزیر از آیات دیگری که به برخی مجازاتهای موقتی مجرمان اشاره دارند نیز قابل استفاده است .

---

۱٤ احزاب/سوره۳۳، آیه۵۸ .

[۱۵] نور/سوره۲۴، آیه۱۹.

۱٦ مجمع‌البیان، ج۷، ص۲۳۲ .

[۱۷] منهاج‌الفقاهه،ج۲، ص۷.

۱۸ زبدة البیان، ص۳۸۷ .

www.Prozhe.com

مصادیق تعزیر در روایات

در برخی احادیث شیعه و اهل سنت تنها تازیانه زدن به عنوان تعزیر ذکر شده است. نظر برخی از فقها نیز همین است.

در برابر، احادیثی دیگر، مصادیق دیگری را برای تعزیر ذکر کرده‌اند [۱۹].بسیاری از فقها با استناد به این دسته از احادیث و برخی آیات قرآن، علاوه بر جَلْد، مجازاتهای دیگری را نیز مصداق تعزیر دانسته‌اند؛ مانند توبیخ ، زندانی کردن، سختگیری در خوراک، تبعید ، تراشیدن موی سر، گرداندن در شهر، سیاه کردن صورت، محروم کردن از اشتغال به شغلها و مناصب خاص و گرفتن اموال

انواع و شیوه‌های تعزیر در اسلام

مهم‌ترین انواع و شیوه‌های تعزیر که در قرآن کریم بدانها اشاره شده، عبارت‌اند از :

ایذاء

آیه «والَّذانِ‌یَأتِیـنِها مِنکُم فَـاذوهُما«مسلمانان را امر می‌کند که مردان و زنان مرتکب عمل فحشا را آزار دهند: .برخی مراد آیه را همه مردان و زنان، چه همسردار و چه بی‌همسر دانسته‌اند؛ اما بیشتر مفسران آن را مختص مردان و زنان زناکار بی‌همسر می‌دانند[۲۰]

---

[۱۹] وسائل الشیعه، ج۲۷، ص۳۳۴.

۲۰ تفسیرقرطبی، ج۵، ص۸٦ .

www.Prozhe.com

و برخی مراد از فاحشه که در آیه قبل آمده و ضمیر«یَأتِیـنِها»در آیه مذکور به آن اشاره دارد را لواط و مساحقه دانسته‌اند .مراد از » ایذاء «در این آیه، توبیخ زبانی یا ضربه زدن با کفش یا دست است. برخی مراد از آن را هرگونه آزار زبانی و عملی دانسته‌اند. در برخی احادیث، ایذاء دراین‌آیه به زندانی کردن تفسیر شده است .مجازات تعزیری مذکور در این آیه برای این مجرمان به صدر اسلام اختصاص داشت و با نزول آیات مربوط به حدود، این مجازات نسخ گردید.به این نسخ در احادیث اهل بیت (علیهم السلام) نیز اشاره شده است .

بیرون راندن از موطن و تخریب اموال

یکی از مجازاتهای تعزیری، بیرون راندن مجرم از شهر خود و نیز مصادره یا از بین بردن اموال اوست.[۲۱] بر همین اساس بود بیرون کردن بنی‌نضیر از خانه و سرزمین خود و تخریب نخلستانهای آنان: «هُوَ الَّذی اَخرَجَ الَّذینَ کَفَروا مِن اَهلِ الکِتابِ مِن دیارِهِم لاَوَّلِ الحَشرِ ما ظَنَنتُم اَن یَخرُجوا و ظَنّوا اَنَّهُم ما نِعَتُهُم حُصونُهُم مِنَ اللّهِ... ما قَطَعتُم مِن لینَةٍ اَو تَرَکتُموها قائِمَةً عَلی اُصولِها فَبِاِذنِاللّهِ و لِیُخزِیَ الفاسِقین[۲۲].«جرم آنان نقض پیمانی بود که با پیامبر و مسلمانان بسته بودند.

به نقلی دیگر، آنان با طرح نقشه‌ای قصد کشتن پیامبراکرم)صلی الله علیه وآله)را داشتند که خداوند آن حضرت را از این توطئه آگاه کرد .

---

۲۱ پیام قرآن، ج۱۰، ص۲۱۵-۲۱۳.

۲۲ حشر/سوره۵۹، آیه۵-۲ .

www.Prozhe.com

نمونه قرآنی دیگر، تهدید منافقان و شایعه سازان به تبعید از شهر مدینه است: «لـَئِن لَم یَنتَهِ المُنافِقونَ والَّذینَ فی قُلوبِهِم مَرَضٌ والمُرجِفونَ فِی‌المَدینَةِ لَنُغرِیَنَّکَ بِهِم ثُمَّ لا یُجاوِرونَکَ فیها اِلاّ قَلیلا». (احزاب/۳۳،۶۰) جرم آنان را برخی منابع آزار دادن زنان مدینه ذکر کرده‌اند.

نیز گفته شده که برخی از آنها برای تضعیف روحیه مسلمانان اخباری نادرست، مانند شکست خوردن مسلمانان یا کشته شدن همه آنان در جنگها را منتشر می‌کردند .

نمونه دیگر اینکه در پی ساختن مسجدی به دست منافقان با هدف تفرقه انداختن میان مسلمانان و ایجاد پایگاهی برای دشمنان خدا و رسول ، و نزول آیاتی، مبنی بر منع پیامبر (صلی الله علیه وآله) از نماز خواندن در آن: «والَّذینَ اتَّخَذوا مَسجِدًا ضِرارًا وکُفرًا وتَفریقـًا بَینَ المُؤمِنینَ وإرصادًا لِمَن حارَبَ اللّهَ و رَسولَهُ مِن قَبلُ و لَیَحلِفُنَّ اِن اَرَدنا اِلاَّ الحُسنی واللّهُ یَشهَدُ اِنَّهُم لَکـذِبون • لا تَقُم فیهِ اَبَدًا«[۲۳]

آن حضرت، به دو نفر از مسلمانان به نام عاصم بن عوف و مالک بن دخشم دستور داد که مسجد منافقان را تخریب کنند و آن را آتش بزنند.

ممنوعیت معاشرت با مجرم

آیه «و عَلَی الثَّلـثَةِ الَّذینَ خُلِّفوا حَتّی اِذا ضاقَت عَلَیهِمُ الاَرضُ بِما رَحُبَت و ضاقَت عَلَیهِم اَنفُسُهُم وظَنّوا اَن لا مَلجَاَ مِنَ اللّهِ اِلاّ اِلَیهِ ثُمَّ تابَ عَلَیهِم لِیَتوبوا اِنَّ اللّهَ هُوَ التَّوّابُ الرَّحیم «[۲۴] از ماجرای سه مسلمان سخن به میان آورده که عرصه بر آنان تنگ شده بود و راهی جز توبه و بازگشت به

[۲۳] توبه/سوره۹، آیه۱۰۸-۱۰۷.
[۲۴] توبه/سوره۹، آیه۱۱۸ .

www.Prozhe.com

سوی خدا نداشتند: . این آیه، درباره کعب بن مالک ، مرارة بن ربیع و هلال بن امیه نازل شد که با پیامبر(صلی الله علیه وآله) در جنگ تبوک همراهی نکردند؛ اما پس از جنگ پشیمان شدند و از آن حضرت بخشش خواستند؛ ولی حضرت نه تنها خود با آنان سخنی نگفت، بلکه دیگران را نیز از معاشرت با آنان منع کرد و حتی همسران و فرزندانشان نیز با آنان سخن نمی‌گفتند، ازاین‌رومجبور شدند شهر را ترک کنند و به بیابانها بروند. پس از ۵۰ روز، با نزول آیه، توبه آنان پذیرفته شد.

محرومیت از حضور در جنگ و بهره‌مندی از غنایم

آیه «فَاِن رَجَعَکَ اللّهُ اِلی طَـائِفَةٍ مِنهُم فَاستَـذَنوکَ لِلخُروجِ فَقُل لَن‌تَخرُجوا مَعِیَ اَبَدًا و لَن تُقـتِلوا مَعِیَ عَدُوًّا اِنَّکُم رَضیتُم بِالقُعودِ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقعُدوا مَعَ الخـــلِفین«[۲۵]از محروم شدن برخی افراد از همراهی با پیامبراکرم(صلی الله علیه وآله)در صحنه نبرد سخن گفته است: . این افراد، شماری از منافقان یا کسانی بودند که بدون عذر در جنگ تبوک شرکت نکردند .

در سوره فتح نیز به گروهی دیگر از تخلف کنندگان از جهاد اشاره شده که وقتی شنیدند پیامبراکرم(صلی الله علیه وآله) در جنگی در آینده غنایم بسیار به دست خواهد آورد، درخواست همراهی و شرکت در آن جنگ را کردند؛ ولی آن حضرت به علت تخلف آنان در جنگهای گذشته، این خواسته را نپذیرفت: «سَیَقولُ المُخَلَّفونَ اِذَا انطَـلَقتُم اِلی مَغانِمَ لِتَأخُذوها ذَرونا نَتَّبِعکُم یُریدونَ اَن یُبَدِّلوا کَلـمَ اللّهِ قُل لَن تَتَّبِعونا کَذلِکُم قالَ اللّهُ مِن قَبلُ»[۲۶] این آیه پس از بازگشت از حدیبیه و هنگامی نازل شد که پیامبراکرم(صلی الله علیه وآله(، فتح خیبر و

---

[۲۵] توبه/سوره۹، آیه۸۳ .

[۲۶] فتح/سوره۴۸، آیه۱۵.

www.Prozhe.com

به‌دست آوردن غنایم فراوانی را بشارت داده.موجب این آیه این غنایم مخصوص شرکت‌کنندگان در حدیبیه بود و آنها که حضور نداشتند از مشارکت در جنگ خیبر و بهره‌مندی از غنایم آن محروم شدند .

نپذیرفتن زکات

یکی دیگر از شیوه‌های تعزیر خطاکاران نپذیرفتن زکات آنان است .در سوره توبه از پیمان برخی از مسلمانان با خداوند یاد شده، مبنی بر اینکه اگر خداوند آنان را از فضل خود روزی دهد، زکات دهند و از صالحان باشند؛ اما پس از برآورده شدن خواسته آنان، به پیمان خود وفادار نماندند و مغضوب خداوند شدند: «...و مِنهُم مَن عـهَدَ اللّهَ لـَئِن‌ءاتَـنا مِن فَضلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ ولَنَکونَنَّ مِنَ الصّـــلِحین • فَلَمّا ءاتـهُم مِن فَضلِهِ بَخِلوا بِهِ و تَوَلَّوا و هُم مُعرِضون • فَاَعقَبَهُم نِفاقـًا فی قُلوبِهِم اِلی یَومِ یَلقَونَهُ بِما اَخلَفُوا اللّهَ ماوعَدوهُ و بِما کانوا یَکذِبون.«[۲۷]مورد نزول این آیات، ثعلبهٔ بن حاطب بود که پیوسته از پیامبر(صلی الله علیه وآله)می‌خواست که برای ثروتمند شدن وی دعا فرماید و با آن حضرت عهد کرد که در صورت ثروتمند شدن، حقوق مالی خود را ادا کند؛ اما پس از دعای آن حضرت و برآورده شدن خواسته‌اش، حتی زکات مال خود را هم نپرداخت. پس از نزول آیات مزبور، وی از کرده خود پشیمان شد و زکات اموالش را نزد رسول اکرم)صلی الله علیه وآله) آورد؛ ولی حضرت آن را نپذیرفت .بعدها خلفا نیز از پذیرش زکات اموال وی خودداری کردند.

---

۲۷ توبه/سوره۹، آیه۷۷-۷۵ .

www.Prozhe.com

تعریف تعزیر در قانون مجازات اسلامی

در ماده ۱۶ قانون مجازات اسلامی درباره تعریف تعزیر چنین آمده:«تعزیر، تأدیب و یا عقوبتی است که نوع و مقدار آن در شرع تعیین نشده و به نظر حاکم واگذار شده است از قبیل حبس و جزای نقدی و شلاق که میزان شلاق بایستی از مقدار حد کمتر باشد«.

نظر مشهور

معروف و مشهور میان فقها ثبوت تعزیر در مطلق ارتکاب حرام و ترک واجب است. برخی نیز آن را به مواردی اختصاص داده‌اند که شارع امر به تأدیب و تعزیر کرده است .

شرط تعزیر

مرتکب گناه کبیره از روی عمد و علم ، تعزیر می‌شود، مانند کسی که به حرمت شراب علم دارد و آن را حلال نمی‌داند، اگر آن را بفروشد ، تعزیر می‌شود و در صورت آگاهی نداشتن از حرمت آن، تعزیر نمی‌شود.

مقدار تعزیر

مقدار تعزیر بستگی به نظر حاکم شرع دارد که به اقتضای زمان و مکان ، نوع گناه و مرتکب شونده آن، تفاوت می‌کند، ولی همواره از بالاترین حد شرعی (صد تازیانه) کمتر است.

برخی گفته‌اند تعزیر از پایین‌ترین مرتبه حدّ شرعی (۷۵ تازیانه) نیز باید کمتر باشد. برخی دیگر قائلند تعزیر در جرایمی که با جرایم دارای حدّ شرعی مانند زنا و قذف ، تناسب دارد، باید

www.Prozhe.com

کمتر از حدّ آن باشد، مانند بوسیدن یا عملی بجز آمیزش با زن اجنبی که با زنا تناسب دارد یا ناسزاگویی که با قذف تناسب دارد.[۲۸]

انواع تعزیر

تعزیرات بر دو گونه‌اند :تعزیر شرعی و تعزیر حکومتی .

تعزیر شرعی

منظور از تعزیرات شرعی مجازات‌هایی است که برای خاطیان و متخلفان از قوانین شرعی مانند ترک واجبات و ارتکاب محرمات به اجرا درمی‌آیند. چنان که حضرت امام علیه السلام می‌فرماید:هر کس یکی از محرّمات را- غیر از آنهایی که شارع در آن حدّ معین کرده- با علم به حرام بودنش انجام دهد، تعزیر می‌شود؛ خواه آن محرمات از گناهان کبیره باشد یا صغیره.

کارهایی که تعزیر شرعی دارد

برخی از کارها موجبات تعزیر شرعی می‌باشد که از جمله آنها جرایم بر ضد عفت و اخلاق عمومی، هتک حرمت اشخاص و ... می‌باشد که در ذیل به آنها اشاره می‌گردد .

جرایم بر ضد عفت و اخلاق عمومی

هرگاه مرد و زنی که بین آنها علقه زوجیت نباشد، مرتکب عمل منافی عفت غیر از زنا ، از قبیل بوسیدن ، زیر یک لحاف خوابیدن، معانقه کردن و کامجویی‌هایی از این قبیل شوند، با شلاق تا

۲۸ جواهر الکلام ج۴۱، ص۴۴۸ .

www.Prozhe.com

نود و نه ضربه تعزیر خواهند شد و اگر عمل با عنف و اکراه باشد فقط اکراه کننده تعزیر می‌شود[۲۹].

هتک حرمت اشخاص

توهین به افراد از قبیل فحّاشی و استعمال الفاظ رکیک مانند «ای فاسق «، »ای فاجر «، »ای شرابخوار «و غیر اینها از الفاظی که موجب استخفاف دیگری است، درحالی که طرف، مستحق آن نباشد موجب مجازات تعزیری تا سی ضربه شلاق خواهد بود و اگر مخاطب مستحق آن الفاظ باشد، موجب چیزی نمی‌شود.[۳۰]

دشنام دادن

هر دشنامی که باعث اذیت شنونده شود و قذف نباشد، مانند اینکه کسی به زنش بگوید: «تو باکره نبودی»، یا کسی به دیگری بگوید: «ای دیوث «، »تو حرام‌زاده‌ای»، «ای حرام‌زاده «، »ای فرزند حیض «و... موجب محکومیت گوینده به شلاق تا هفتاد و چهار ضربه می‌شود.

قذف بچه ممیّز

هرگاه بچه ممیز کسی را قذف کند به نظر حاکم تأدیب می‌شود[۳۱]

---

۲۹ ماده ۱۰۱، قانون مجازات اسلامی، ص ۱٦۳.

۳۰ ماده ۸٦، قانون مجازات اسلامی، ص ۱۵۹.

[۳۱] تحریر الوسیلة ج۲، ص۴۷۴.

www.Prozhe.com

نسبت‌های ناروا غیر از زنا

هر گاه کسی امری غیر از زنا یا لواط ، مانند مساحقه و سایر کارهای حرام را به شخصی نسبت دهد به شلاق تا هفتاد و چهار ضربه محکوم خواهد شد.

سرقت اطفال

اگر بچه غیر بالغ چیزی را بدزدد طبق نظر حاکم تأدیب می‌شود، اگر چه چندین بار دزدی کرده باشد.

سرقت‌های فاقد شرایط اجرای حد

سرقتی که فاقد شرایط اجرای حد باشد و موجب اخلال در نظم یا خوف شده یا بیم تجرّی مرتکب با دیگران باشد، اگر چه شاکی نداشته یا گذشت نموده باشد موجب حبس تعزیری از یک تا پنج سال خواهد بود.[۳۲]

استمنا کردن

کسی که با دست یا دیگر اندام‌های خود استمنا کند با نظر حاکم تعزیر می‌شود .

---

۳۲ ماده ۲۰۳، قانون مجازات اسلامی

www.Prozhe.com

اثبات تعزیرات شرعی

تعزیرات شرعی با دو بار اقرار (به احتیاط واجب)و شهادت دو مرد عادل اثبات می‌شود. از این رو، در تمام تخلّفات شرعی هنگامی که وقوع جرم پیش حاکم شرع ثابت شود، او دستور اجرای تعزیر را صادر می‌کند .

تعزیر حکومتی

منظور از تعزیرات حکومتی مجازات‌هایی است که از طرف حکومت به‌منظور حفظ نظم و مراعات مصلحت اجتماع، در قبال تخلف از مقررات و نظامات حکومتی تعیین می‌گردد.[۳۳]

مجازات های بازدارنده

این نوع کیفرها در تعبیرات امام خمینی قدس سره «مجازات‌های بازدارنده» نامیده شده‌است. به استفتای زیر در این باره توجه نمایید .

استفتا :برای اداره امور کشور قوانینی در مجلس تصویب می‌شود مانند قانون قاچاق ، گمرکات و تخلّفات رانندگی، قوانین شهرداری و به‌طور کلی احکام سلطانیه ، و برای اینکه مردم به این قوانین عمل کنند، برای متخلّفین مجازات‌هایی در قانون تعیین می‌کنند .

آیا این مجازات‌ها از باب تعزیر شرعی است و احکام شرعی تعزیرات از نظر کمّ و کیف بر آنها بار است، یا قسم دیگر است و از تعزیرات جدا هستند و اگر موجب خلاف شرع نباشد باید به آنها عمل کرد؟

---

۳۳ دیدگاههای جدید در مسائل حقوقی، دکتر حسین مهرپور، ص۱۲٤-۱۲۳.

www.Prozhe.com

جواب- در احکام سلطانیه که خارج از تعزیرات شرعیه در حکم اوّلی است متخلّفین را به مجازات‌های بازدارنده به امر حاکم یا وکیل او می‌توانند مجازات کنند.

مجازات‌های بازدارنده در تعبیر حضرت امام قدس سره اموری از قبیل حبس ، جزای نقدی، تعطیل محل کسب ، لغو پروانه و محرومیت از حقوق اجتماعی و اقامت در نقطه یا نقاط معین و منع از اقامت در نقطه یا نقاط معین و مانند آن را در برمی‌گیرد.

کارهایی که تعزیر حکومتی دارد

برخی از کارها هستند که موجب تعزیر حکومتی می شود که از جمله می شود به گران فروشی، کم فروشی و تقلب،احتکار و ... اشاره نمود که در ذیل به این موارد پرداخته می‌شود .

گران‌فروشی

گران‌فروشی عبارت است از عرضه کالا یا خدمات به بهای بیش از نرخ‌های تعیین شده توسط مراجع رسمی به‌طور علی‌الحساب، یا قطعی و عدم اجرای مقررات و ضوابط قیمت‌گذاری و انجام هر نوع اقدامات دیگر که منجر به افزایش بهای کالا یا خدمات برای خریدار گردد .

تعزیرات گران‌فروشی

گران فروشی تا مبلغ بیست هزار ریال در مرتبه اول موجب جریمه از پنج هزار ریال تا پنج برابر میزان گران فروشی می‌گردد و پروانه واحد نیز مُهر «تخلف اوّل» می‌خورد. مرتبه دوم موجب جریمه از ده هزار ریال تا ده برابر میزان گران فروشی، قطع تمام یا برخی خدمات دولتی از یک تا شش ماه می‌گردد و پروانه واحد نیز مُهر «تخلّف دوّم» می‌خورد .

www.Prozhe.com

مرتبه سوّم علاوه بر اخذ جریمه، موجب تعطیل موقت از یک تا شش ماه و نصب پارچه به‌عنوان گران‌فروش است و در مرتبه چهارم موجب تعطیل و لغو پروانه واحد می‌گردد.[۳۴]

برای گران فروشی از مبلغ بیش از بیست هزار ریال تا مبلغ دویست هزار ریال و نیز از مبلغ دویست هزار ریال تا یک میلیون ریال و نیز گران فروشی بیش از مبلغ یک میلیون ریال جریمه‌های تعزیری مختلفی مقرر شده است که می‌توانید به کتاب «مجموعه مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام ص ۸۲- ۸۳ مراجعه کنید «.

کم‌فروشی و تقلب

کم‌فروشی و تقلب عبارت است از عرضه کالا یا خدمات کمتر از میزان و مقادیر خریداری شده از نظر کمی یا کیفی که مبنای تعیین نرخ مراجع رسمی قرار گرفته است. تعزیرات کم فروشی و تقلب با توجه به میزان و مراتب آن عیناً مطابق تعزیرات گران فروشی می‌باشد[۳۵].

احتکار

احتکار عبارت است از نگهداری کالا به صورت عمده با تشخیص مرجع ذیصلاح و امتناع از عرضه آن به قصد گران‌فروشی یا اضرار به جامعه پس از اعلام ضرورت عرضه توسط دولت .

تعزیرات احتکار

در مرتبه اول موجب الزام به فروش کالا و اخذ جریمه معادل ده درصد ارزش کالا، مرتبه دوم موجب فروش کالا توسط دولت و اخذ جریمه از بیست تا صد در صد ارزش کالا، مرتبه سوّم

---

۳٤ مجموعه مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام، ص ۸۱- ۸۲.

۳۵ همان ص ۸۳

www.Prozhe.com

موجب فروش کالا توسط دولت، اخذ جریمه از یک تا سه برابر ارزش کالا، قطع تمام یا قسمتی از سهمیه و خدمات دولتی تا شش ماه و نصب پارچه در محل واحد به‌عنوان محتکر و در مرتبه چهارم علاوه بر مجازات مرتبه سوم، موجب لغو پروانه واحد و معرفی از طریق رسانه‌های گروهی به‌عنوان محتکر می‌گردد.

تعزیر کودک و برده

برای ادب کردن کودک و برده ، تعزیر به بیش از ده تازیانه مکروه است.[۳۶]

اثبات جرم موجب تعزیر

جرم موجب تعزیر از دو راه ثابت می‌شود :اقرار مجرم ، یا گواهی دو نفر عادل .در کفایت یک مرتبه اقرار یا لزوم دو مرتبه، اختلاف است .

مرگ در حال تعزیر

اگر تعزیر شونده هنگام تحمل تعزیر بمیرد، بنابر مشهور دیه ندارد .[۳۷]

کیفیت مجازات‌ها

در غالب کتاب‌های فقهی کیفرهای تعزیری در شکل تازیانه منعکس گردیده است که از نظر حداقل، مقدار معین ندارد و حداکثر آن باید کمتر از مقدار حد باشد. در تعزیرات شرعی، مجازات از طریق تازیانه زدن- با در نظر گرفتن کمیت و کیفیت جرم و حال مجرم -امری مجاز

---

۳۶ جواهر الکلام ج۴۱، ص۴۴۴ .

۳۷ جواهر الکلام ج۴۱، ص۴۷۰ .

www.Prozhe.com

است. ولی آیا در این‌گونه تعزیرات می‌توان مجرم را با انواع دیگر مجازات‌ها از قبیل زندانی کردن، تبعید و جریمه مالی و مانند آن به کیفر رساند یا خیر؟ در تعزیرات حکومتی چطور؟ به استفتایی که در این باره از حضرت امام قدس سره شده توجه نمایید .

استفتا :حبس ، نفی بلد ، تعطیل محل کسب، منع از ادامه خدمت در ادارات دولتی، جریمه مالی و به‌طور کلی هر تنبیهی که به‌نظر می‌رسد موجب تنبّه و خودداری از ارتکاب جرائم می‌گردد، جایز است به‌عنوان تعزیر تعیین شود یا در تعزیرات به مجازات‌های منصوص باید اکتفا کرد؟

جواب- در تعزیرات شرعیه احتیاط آن است که به مجازات‌های منصوصه اکتفا شود، مگر آنکه جنبه عمومی داشته باشد، مثل احتکار و گران‌فروشی که با مقررات حکومتی داخل در مسأله دوم)منظور از مسأله دوم همان استفتا درباره «مجازات‌های بازدارنده» است که توضیح آن در همین فصل ذکر شده است.) می‌باشد.

www.Prozhe.com

منابع و ماخذ

۱. قرآن کریم سوره های مائده، ص ، یوسف ،طه ،احزاب ،نور ،نساء ،حشر ،توبه
۲. جواهر الکلام ج۴۱،
۳. مسالک الافهام ج۱۴،
۴. کتاب مقدس، تثنیه،
۵. التبیان، ج۸،
۶. فتح القدیر، ج۴،
۷. مجمع البیان، ج۸،
۸. التبیان، ج۶،
۹. تفسیر قرطبی، ج۹،
۱۰. الصافی، ج۳، ص۳۵.
۱۱. المیزان، ج۱۴،
۱۲. فی ظلال القرآن، ج۴،
۱۳. دراسات فی ولایة الفقیه، ج۲،
۱۴. التفسیر الکبیر، ج۲۵،
۱۵. زبدةالبیان،
۱۶. زادالمسیر، ج۵،
۱۷. زادالمسیر، ج۵،
۱۸. المکاسب، ج۱،
۱۹. فقهالصادق(علیه السلام)، ج۱۴،
۲۰. منهاجالفقاهه،ج۲
۲۱. وسائل الشیعه، ج۲۸،
۲۲. وسائل الشیعه، ج۲۷،
۲۳. مجمع البیان، ج۳، ص۴۱ .
۲۴. المیزان، ج۴، ص۲۳۵ .
۲۵. تفسیرقرطبی، ج۵، ص۸۶ .
۲۶. فقه القرآن، ج۲، ص۳۷۶ .
۲۷. مجمعالبحرین، ج۱، ص۶۰ .

www.Prozhe.com

۲۸. فقه‌السنه، ج۲، ص۴۰۵.
۲۹. التبیان، ج۳، ص۱۴۴ .
۳۰. زادالمسیر، ج۲، ص۹۷.
۳۱. تفسیر قرطبی، ج۵، ص۸۶ .
۳۲. جامع البیان، ج۴، ص۳۹۳.
۳۳. جامع البیان، ج۴، ص۳۹۳.
۳۴. تفسیر عیاشی، ج۱، ص۲۲۸ .
۳۵. نورالثقلین، ج۱، ص۴۵۶ .
۳۶. بحار الانوار، ج۷۶، ص۵۱ .
۳۷. مجمع‌البیان،ج۳، ص۴۱ .
۳۸. المنیر،ج۴، ص۲۹۱.
۳۹. قانون مجازات اسلامی مصوب مجلس شورای اسلامی و مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۴۰. دیدگاههای جدید در مسائل حقوقی، دکتر حسین مهرپور
۴۱. موازین قضایی از دیدگاه امام خمینی قدس سره، حسین کریمی،
۴۲. مجموعه مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام،
۴۳. موازین قضایی از دیدگاه امام خمینی قدس سره،

www.Prozhe.com